

УДК 330.341.1

В. В. Зянько, д. е. н., проф.;

С. В. Крива

ЗНАЧЕННЯ МАЛОГО ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Визначено місце і роль малого інноваційного підприємництва в розвитку сучасної економіки. Висвітлено кадрову політику малого підприємництва та визначено роль персоналу у впровадженні інновацій.

Вступ

Однією з найважливіших проблем вітчизняної економіки є підвищення конкурентоспроможності промисловості на основі інноваційної моделі розвитку. Це тісно пов'язано з активізацією інноваційної функції малого підприємництва, оскільки саме малі підприємства переважають у створенні науково-дослідних та передових технологій. Тому особливо актуальною є потреба дослідження інноваційної діяльності малих підприємств та виявлення особливостей їх функціонування.

Значний внесок у розвиток і вдосконалення теоретичних розробок і рекомендацій щодо сфери інноваційної діяльності малого підприємництва подано у наукових працях З. Варналія [1], В. Вороніна [2], І. Копченко [3] та інших [4—7]. Проте наукові дослідження проблем інноваційного розвитку малого підприємництва потребують подальшого вивчення. Українські вчені-економісти протягом останніх п'ятнадцяти років не виявляли активної зацікавленості щодо цієї тематики, однак останнім часом з'явилося чимало публікацій, об'єктом аналізу яких є саме вітчизняне мале інноваційне підприємництво.

Постановка завдання

Метою роботи є дослідження сучасного стану та проблем активізації інноваційного розвитку суб'єктів малого підприємництва в умовах інноваційно-орієнтованої економіки; визначення інноваційних заходів у сфері управління персоналом, притаманних підприємствам малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу досліджень

Місце і роль малого підприємництва в перехідній економіці визначається тим, що це особливий сектор економіки, який становить основу дрібного виробництва, здійснює швидку окупність затрат і забезпечує широку свободу ринкового вибору, визначає темпи економічного розвитку, забезпечує насиченість ринку товарами, послугами та додатковими робочими місцями [4]. Розвиток малого підприємництва є необхідною умовою переходу всієї економіки на ринкові засади господарювання, ефективної реструктуризації виробництва та підприємств, розв'язання проблем зайнятості, зростання рівня життя населення. Без розвитку малого підприємництва неможливе формування середнього класу — надійного фундаменту демократичного суспільства. Малий бізнес має найнижчі інвестиційні потреби, характеризується найшвидшим обігом капіталу. Світовий досвід показує, що він забезпечує у два—три рази більшу ефективність виробничих капіталовкладень і за обсягом коштів, і за терміном віддачі.

З переходом на ринкові засади господарювання держава має основним завданням формування інноваційної моделі розвитку з метою завершення структурної перебудови економіки і прискорення темпів її росту, досягнення високої конкурентоспроможності на світовому ринку шляхом збільшення частки експорту високотехнологічної продукції, поступового забезпечення необхідних темпів імпортозаміщення, розумного використання всіх ресурсів. У зв'язку з цим виникає необхідність активізації інноваційної діяльності в малому підприємстві, а також уточнення її економічної сутності. Тобто в цьому випадку виникає потреба розвитку інноваційної діяльності, яку будуть здійснювати малі підприємства.

Малі підприємства мають великі можливості глибшої спеціалізації. Як правило, це спеціалізація з пошуку та розробки нових технологічних ідей. Швидкому поширенню нововведень сприяють

різноманітні форми контактів і співпраці між малими фірмами-інноваторами та великими корпораціями. Останні на початковій стадії розробки нововведення співпрацюють з малими фірмами, надаючи їм позики в обмін на докладну інформацію про їх розробки. Для виконання державних замовлень іноді створюються об'єднання малих фірм — пули, де одна з компаній стає прямим підрядником держави, а інші — субпідрядниками. Орієнтація на підтримку малих інноваційних фірм є цікавою ознакою інноваційних моделей Європи, особливо Франції та Німеччини. Частка таких фірм у країнах Європи коливається від 60 % до 90 %. Перевагою малих інноваційних фірм є те, що вони мають виробничу гнучкість та підвищену адаптацію до мінливих запитів споживачів [4].

Об'єктивна необхідність розвитку малого інноваційного підприємництва на сучасному етапі пояснюється тими радикальними змінами, які відбуваються в суспільстві. Головними передумовами посилення ролі малого інноваційного підприємництва є:

- перехід до економічного зростання, яке базується на досягненнях НТП;
- загострення внутрішньогалузевої і зовнішньої конкуренції;
- насичення ринку стандартизованою продукцією масового попиту, що задовольняє основні потреби, а також відкриття ніш специфічних, не задоволених дотепер потреб;
- формування нового управлінського мислення на принципах подолання бюрократизації, підвищення гнучкості і демократичності управління;
- зміни в психологічному настрої людей (прагнення до експериментів, ризику, пробудження ініціативи).

Кажучи про інноваційну діяльність малих підприємств, слід прийняти таку тезу: інноваційні малі підприємства є структурною частиною сектора малого підприємництва з властивими йому особливостями і функціями, що дозволяє розглядати цю форму господарювання як самостійне економічне явище. В господарському механізмі малі інноваційні підприємства виконують певні функції, займаючи власні позиції в конкретних сферах економіки і в самому процесі нововведень. Крім того на малих інноваційних підприємствах формується специфічний тип підприємницької поведінки, зумовленої інноваційною складовою. Тому малі інноваційні підприємства повинні стати об'єктом спеціальних досліджень та не ототожнюватися з тими малими підприємствами, які працюють в інших сферах. Першим кроком таких досліджень є розкриття економічної сутності малого інноваційного підприємництва [5].

Аналізуючи економічну природу малих інноваційних підприємств, слід взяти до уваги, що якщо суспільне виробництво засновано на єдності і взаємовпливі двох аспектів — соціально-економічного і організаційно-технічного, то в малих інвестиційних підприємствах виникає ще один аспект — інноваційний, тобто описуються атрибути кінцевої продукції, яка являє собою новостворені і вдосконалені конкурентоздатні технології, вироби, послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, які істотно поліпшують структуру і якість виробництва і соціальної сфери.

Інноваційне мале підприємництво в Україні перебуває на етапі становлення під негативним тиском несприятливого зовнішнього середовища, і, головним чином, звуження попиту на інноваційні продукти. Останнім часом в нашій країні з'явилося багато організацій, що реєструють ідеї або рекламують інновації. Сама ідея такої діяльності досить перспективна, але досвіду в цій сфері вітчизняні підприємці майже не мають, внаслідок чого вони не отримують бажаного результату від роботи з інноваціями.

В Україні основним елементом інфраструктури недержавної форми є нечисленні інноваційні фонди. За своїм функціональним призначенням вони виконують роль тієї ланки, що поєднує інтереси виробника, розробника та споживача інноваційного продукту. Однак практика їхньої діяльності свідчить, що створені інноваційні фонди зосереджені на вузькому колі питань [3].

Таким чином, організація інноваційного малого підприємництва має низку істотних недоліків. Головною проблемою є пасивний підхід до реалізації науково-технічних проектів, брак необхідного комплексу послуг із просування ідеї на ринок. З цього можна зробити висновок, що інноваційне мале підприємництво вимагає власної організації управління діяльністю.

Основним завданням поліпшення організації малих підприємств має стати виконання консультаційних та маркетингових процедур. Це приведе до суттєвого підвищення вірогідності комерційного успіху нових ідей та розробок на ринку, дасть змогу створити певний координаційний центр, який внесе узгодженість, підвищить зацікавленість усіх учасників інноваційного циклу, дозволить організувати досконалу систему малого інноваційного підприємництва в Україні.

Інноваційне мале підприємництво ми вважаємо найперспективнішим у контексті структурно-інноваційної моделі розвитку України, тому воно вимагає не тільки простих регуляторних умов господарювання, але й особливої уваги держави в напрямі створення ефективного інноваційного та інвестиційного клімату.

Особливо необхідною є державна підтримка для збереження кадрового потенціалу, який для інноваційної діяльності має особливе значення: він є підґрунтям, основою для формування всіх інших необхідних ресурсів. Науково-інноваційна діяльність — це один із небагатьох видів діяльності, що здійснюються навіть в умовах відсутності власних матеріальних, фінансових або інших ресурсів, крім, звичайно, кадрових.

Кадрова складова інноваційного потенціалу характеризується такими показниками, як загальна чисельність працівників, зайнятих в діяльності, структурний розподіл чисельності персоналу за видами діяльності, за кваліфікаційними групами. Важливим фактором є ставлення робітників до інноваційних процесів, розвиток їх свідомого бажання вкладати свої знання й навички в інноваційну сферу [6].

На етапі нарощування обсягів виробництва кадрова політика набуває відкритості, залучається новий персонал, з відповідною освітою та кваліфікацією, який є носієм нових ідей, поглядів, змінюється корпоративна культура, підвищується інноваційний потенціал підприємства, як наслідок — більшою стає конкурентоспроможність малого підприємства. Від вміння персоналу «відчути» потреби ринку та своєчасно на них відреагувати залежить ефективність роботи бізнесу. Саме для малого підприємства характерне таке явище, як суміщення функцій та взаємозамінність персоналу. Тому важливим є формування у персоналу такої риси, як відданість справі, вміння працювати в команді, яка здатна до продуктивної праці на користь підприємства, ніж кожен із співробітників окремо. Велике значення на цьому етапі має особистість лідера.

Однією з важливих видів інновації, що впроваджуються саме малими підприємствами, є інновації у сфері управління персоналом. Адже для того, щоб втілити інновацію, персонал малого підприємства повинен бути належним чином вмотивований на продуктивну працю. Інноваційність в управлінні залежить насамперед від власника бізнесу. Часто дотримання старих практик в управлінні персоналом призводить до занепаду справи. Навпаки, нове покоління управлінців вносить сучасні тенденції в процедури найму, розвитку внутрішньої підготовки. Стимулом до впровадження активних змін є високий рівень конкуренції.

Внаслідок індивідуального підходу до кожного співробітника малого підприємства керівництво може ефективніше впливати на його мотивацію. Саме на підприємствах малого бізнесу виникла така система оплати праці, як участь у прибутку компанії залежно від особистого внеску кожного працівника в досягнутий результат. Велике значення надається формуванню та підтриманню рівня корпоративної культури. Акцент у кадровому управлінні зміщується на зміну способу мислення, стереотипів, зміни стилю роботи керівників та персоналу [7].

Тема відсутності кадрів для інноваційної сфери дуже гостра, адже й досі в державі не усвідомлено необхідність підготовки професійних менеджерів. Навіть у сусідній Росії (не кажучи вже про США чи Японію) спеціалістів інноваційної діяльності готує кожен четвертий заклад технічного та економічного напрямку, причому окремо — інноваційних менеджерів в освітній сфері, окремо — у медичній, окремо — для хімічної промисловості, окремо — для біотехнологій тощо.

Висновки

Узагальнюючи вищесказане, можемо констатувати важливу роль малих інноваційних підприємств у становленні інноваційної моделі економіки України. В умовах стійкої ринкової конкуренції інноваційна діяльність малих підприємств є одним з головних факторів економічного зростання, оскільки на основі використання новітніх наукових і технічних досягнень забезпечується стійкий економічний і соціальний розвиток країни.

Мале інноваційне підприємництво є частиною малого бізнесу, має власні специфічні функції, завдяки яким може стати джерелом підвищення життєздатності економіки в майбутньому. Політика, орієнтована на підтримку розвитку малого інноваційного підприємництва, дасть відчутне збалансоване економічне зростання.

Не менш важливим чинником в успішному функціонуванні малого бізнесу є людський потенціал, як один з видів інновацій, що впроваджується саме малими фірмами. Людські здібності на відміну від усіх інших ресурсів, окрім інформаційних, не обмежені. Тому саме в розкритті цього потенціалу,

використанні та розвитку здібностей кожного окремого працівника полягає основне завдання управління. Зусилля підприємця щодо персоналу мають бути спрямовані на посилення особистої мотивації, підвищення кваліфікації, надання можливості для особистого розвитку та професійного зростання.

В подальшому необхідно удосконалити механізми прискорення темпів інноваційного розвитку малих підприємств та розробити відповідні методи управління цими механізмами для підвищення ефективності виробництва та досягнення більш високого рівня конкурентоспроможності. Особливу увагу слід звернути на проблеми державного регулювання та підтримки нововведень, мотивації та стимулювання їх на рівні підприємств і регіонів, створення сприятливих економічних умов для вітчизняних й іноземних інвестицій, моніторингу інновацій, формування інноваційного менеджменту, розвитку творчої діяльності на підприємствах, комплексної оцінки ефективності інноваційних проектів тощо. Теоретичне і прикладне вирішення цих проблем дозволить підвищити активність інноваційної діяльності та її ефективність. Державна підтримка інноваційного підприємництва сприятиме реалізації всіх потенційних можливостей малого бізнесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Варналій З. С. Мале підприємництво: основи теорії і практики [Текст] / З. С. Варналій. — 3-тє вид., — К. : Т-во «Знання», КОО, 2005. — 214 с. — ISBN 966-620-235-2.
2. Вороніна Л. І. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання : навч. посіб. / Л. І. Вороніна ; за ред. Вороніної Л. І. — К. : ЄУФІМБ, 2001. — 307 с. — ISBN 966-574-225-6.
3. Копченко І. М. Державне сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва в Україні / І. М. Копченко // Актуальні проблеми економіки / засн. ЗАТ «Вищий навчальний заклад «Національна академія управління»; голов. ред. М. М. Єрмошенко. — 2004. — № 4. — С. 34—37. — ISBN 1993-6788.
4. Пашута М. Мале підприємництво та інновації як фактори зростання економіки / М. Пашута // Економіст : науковий журнал / засн. ПП «Колегіум»; голов. ред. Ю. Коваленко. — 2004. — № 1. — С. 50—55.
5. Шпак В. І. Розвиток малого підприємництва в Україні (на прикладі Української видавничо-поліграфічної компанії «Експрес-Об'ява») : наук. вид. / В. І. Шпак. — К. : МАУП, 2006. — 122 с. — ISBN 966-608-285-3.
6. Крисак А. О. Формування інноваційного потенціалу малого підприємства / А. О. Крисак // Інвестиції: практика та досвід / засн. Рада по вивченню продуктивних сил України Національної академії наук України, ТОВ «ДКСЦентр»; голов. ред. Б. М. Данилишин. — 2009. — № 12. — С. 24—26.
7. Павлішина Н. М. Персонал — основний рушійний механізм інноваційної діяльності малого підприємства / Н. М. Павлішина // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво / засн. Класичний державний університет; голов. ред. В. М. Порохня. — 2008. — № 3. — С. 184—187. — ISBN 1814-1161.

Рекомендована кафедрою фінанси та кредит

Надійшла до редакції 18.05.10
Рекомендована до друку 28.05.10

Зянько Віталій Володимирович — завідувач кафедри, **Крива Світлана Володимирівна** — пошукач.
Кафедра фінансів і кредиту, Вінницький національний технічний університет